Кыргыз Республикасынын
Билим берүү жана илим министрлиги
Ош мамлекеттик университети
Теология факультети

ТЕОЛОГИЯ ФАКУЛЬТЕТИНИН ИЛИМИЙ ЖУРНАЛЫ

İLAHİYAT FAKÜLTESİ İLMİ DERGİSİ

14-15 САНЫ

Ош-2011

Ош мамлекеттик университетинин теология факультетинин илимий журналы илимий журнал рецензияланып бир жылда эки жолу чыгарылат **ISBN : 9967-20-369-2**	**Oş Devlet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi İlmî Dergisi** Hakemli Bilimsel Dergi Yılda İki Kez Yayımlanır **ISBN : 9967-20-369-2**
2011 / 14-15-саны	**2011/ Sayı 14-15**
журналдын ээси Ош мамлекеттик университетинин теология факультетинин деканатынын атынан проф. АЛИЕВ Асилбек -проф. Док. Ахмет Недим СЕРИНСУ	**Sahibi** Oş Devlet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dekanlığı Adına Prof.Dr.Asilbek ALİEV-Prof.Dr.Ahmet Nedim SERİNSU
жооптуу редакторлор Проф. Док. Ахмет Недим СЕРИНСУ- проф. АЛИЕВ Асилбек **жооптуу редакторлор орун басары** проф. док. Мустафа УНВЕР	**Editörler** Prof.Dr.Ahmet Nedim SERİNSU- Prof.Dr.Asilbek ALİEV **Editör Yardımcısı** Prof. Dr. Mustafa ÜNVER
жооптуу катчы Тимур КОЗУКУЛОВ	**Sekreter** Timur KOZUKULOV
редакциялык кеңеш проф. Асилбек Алиев проф. Мустафа Унвер проф. Бекенбай Апыш доц. Хасан Дам PhD. Зайлабидин Ажимаматов PhD. Али Жусубалиев полит.и.к., Тимур Козукулов	**Yayın Kurulu** Prof. Dr. Asilbek ALİEV Prof.Dr. Mustafa Ünver Prof. Dr. Bekembay APİŞOV Yard.Doç.Dr. Hasan Dam Dr. Zaylabidin ACİMAMATOV Dr. Ali JUSUPALİEV Dr. Timur Kozukulov
Дизайын Тимур КОЗУКУЛОВ	**Dizgi** Timur KOZUKULOV
Адрес :Ош мамлекеттик университети теология факультети Исанова 77 Ош – Кыргызстан **Тел** :00-996-3222-5-45-93 **Факс** :00-996-3222-5-49-63 **e-mail** :ilmijurnal@gmail.com	**Adres** :Oş Devlet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi İsanova 77 Oş – Kırgızistan **Tel** :00-996-3222 - 5 45 93 **Faks** :00-996-3222 - 5 45 63 **e-mail** :ilmijurnal@gmail.com
журнал туркия диянет фондусунун демөөрчүлүгү менен басмадан чыгарылды	Dergi, Türkiye Diyanet Vakfı'nın Katkısı İle Yayınlanmaktadır
ОшМУнун теология факультетинин илимий журналы рецензияланып чыгарылат	**Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlmi Dergisi Hakemli Bir Dergidir**

Жарыялануунга коюлган талаптар

1. ОшМУнун теология факультетинин илимий журналына жөнөтүлгөн макалалар мурда эч жерде жарыяланбаган болуп, журналда гуманитардык илимдер боюнча макалалар, котормолор, тарыхый нуска тексттер жарыяланат. Ошондой эле конференция жыйнактары жарыяланат.
2. Журнал кыргыз, түрк, орус, англис жана арап тилдеринде жарыяланган.
3. Журналда жарыялана турган макалалар 7000 сөздөн ашпоосу керек.
4. Жарыяна турган макала башта илимий жыйналыштарда, конференцияларда колдонулган болсо, колдонулган датасы жазылат.
5. Макаланын аннотациясы эң коп 150 сөздөн, өзөк сөздөр 3-5 сөздөн туруп, журналда жарыялануучу тилдеринин бирөөсүнө которулушу керек.
6. Статьялар жана котормолор рецензентке берилет. Оңдолушу керек болгон макалалар эң кеч он беш күндө тапшырылышы керек.
7. Макаланын илимий өзгөчөлүгүтили жана укуктук жоопкерчилиги автордун өзүнө тиешелүү.
8. Журналга берилген макалалардын электрондук базада кайрадан басылыш укугу журнал ээлерине таандык.
9. ОшМУнун теология факультетинин илимий журналы 2000-жылдан баштап жарык көрүп келүүдө. Журналдын 1-2-сандары редакциялык кеңештен, андан кийинки сандары рецензеттик комиссия тарабынан басылууда.

Yayın ilkeleri

1. Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlmi Dergisi'nde sosyal bilimler alanında daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış özgün nitelikli makaleler, çeviriler, orijinal metin neşirleri sadeleştirmeler, kitap ve tez tanıtımları ile sempozyum değerlendirmeleri yayınlanır.
2. Makalelerin dili Kırgızca, Türkçe, Rusça, İngilizce ve Arapça olabilir.
3. Dergide yayınlanacak yazılar en fazla 7000 kelime olmalıdır.
4. Makale, daha önce kongrede bildiri olarak sunulmuş ise bildiri tarihi ve yeri belirtilmelidir.
5. Özet, çalışmanın amacını ve sonuçlarını açık olarak belirtmeli, 150 kelimeden fazla olmamalı, özete 3 -5 anahtar kelime eklenmelidir. Özet, başlık ve anahtar kelimeler derginin yayın dillerinden birine çevrilmelidir.
6. Yayın ilkelerine uygun bulunan yazılar hakemlere gönderilir. Düzeltme istenen yazıların, en geç on beş gün içinde yazı işlerine ulaştırılması gerekir.
7. Yazıların bilimsel, içerik, dil ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.
8. Dergimiz, yayınlanan makalelerin elektronik ortamda yeniden yayınlama hakkına da sahiptir.
9. Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmi Dergisi 2000 tarihinden itibaren yayınlanmaktadır. Derginin 1- 2-sayıları Yayın Kurulunca, sonraki sayıları Hakemler Kurulunca yayınlanmıştır.

МАЗМУНУ/İÇİNDEKİLER/СОДЕРЖАНИЕ

Булекбаев Б.С., Алиев А.А
О месте тюркской цивилизации в мировой истории.....5
Mustafa Ünver
Ebussuud Efendi Tefsirinde Ötekiyle Birlikte Yaşama 13
Hasan Dam
Oş İlahiyat Fakültesi Öğrencileri İle İlgili Bazi Tespitler Ve Teklifler.....27
Ziya Kazıcı
İslâm Dünyasinda Şehir Yönetimi.....73
Булекбаев С.Б., Хайруллаев В.Х.
О близости воззрений на картину мира между современной физикой и древним востоком.....81
Исмайыл Таш
Теоретическая структура произведения Юсуфа Хас Хаджиба «Кутадгу Билиг».....93
Selim Özarslan
Hz. Peygamber'in Hanimlarina Muamelesi Ve Çok Evliliğinin Gerekçeleri 111
İsmail Sağlam
Türkiye'de Yaygin Din Eğitimi Faaliyeti Olarak Mevlid Merasimleri.....131
Şuayip Özdemir
Din Görevlilerinin Yaz Kur'an Kurslarina Yönelik Görüşleri (Elazığ Örneği) 143
Mehmet Şirin Çakar
Arap Gramer İlminde Zamir/Adilin Zikri Konusu Üzerine.....167
Cüneyt Eren
Kur'ân Ahlaki Olarak Kinâye.....177
Ali Çetin
Kanit Düşüncesi ve Teleolojik Kanit 187
Зайлабидин Ажымаматов
Абу Ханифанын ыйман туурасындагы көз караштары.....209
Тимур Козукулов
Фергана аймагында диний экстремизмдин жайылуусу 221
Ali Cusubaliev
Kirgizlarda islami eğitim üzerine tarihi bir bakiş 235
Замира Ахмедова
Түрк элдеринде ислам динининин жайылуусу жана суфизмдин орду ...241
Mustafa Ünver
Uluslararasi "Hoca Ahmet Yesevi Öğretisi Ve Kazakistan'da Din Eğitimi" Sempozyumu Üzerine 251

Oş Devlet Ünıversitesi
İlahiyat Fakültesi İlmi Dergisi
14-15. sayı 2011

Ош мамлекеттик университети
Теология факультетинин илимий журналы
14-15-саны 2011

TÜRKİYE'DE YAYGIN DİN EĞİTİMİ FAALİYETİ OLARAK MEVLİD MERASİMLERİ®

Doç.Dr. İsmail Sağlam*

ÖZET

Mevlid merasimleri Dünyanın birçok yerinde, hem sevinçli hem de üzüntülü anlarda icra edilen, Müslümanlar arasında yaygın olan bir etkinliktir. Bu merasimlerin dinî ve sosyal içerikli oldukları bir realitedir. Süleyman Çelebi'nin yazdığı "Vesîletü'n-Necat" ise bu merasimlerle özdeşleşen ve en çok okunan eserdir. Bu makalede söz konusu eser ve merasimlerin icra ediliş şekilleri dikkate alınarak, yaygın din eğitimi açısından bu merasimlerin ne anlam ifade ettiği üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

Vesîletü'n-Necat'ın içeriğini orta öğretim seviyesindeki ders kitaplarıyla karşılaştırınca, konu başlıkları ve üslup olarak aralarında bir paralellik olduğu görülmektedir. Bir de bu merasimlerde çok yoğun duygusal bir atmosfer oluşturulduğu dikkat çekmektedir. İşte bu iki temel nedenden dolayı mevlid merasimlerini, yaygın din eğitimi açısından incelemenin faydalı olacağını düşünüyoruz.

Anahtar Kelimeler: Mevlid, Yaygın Din Eğitimi, Din Eğitimi, Süleyman Çelebi, Vesîletü'n-Necat

ABSTRACT

Mawleed an-Nabiyy (the Birth of the Prophet Muhammad) Celebrations: An Informal Religious Education Activity

In many parts of the world, Mawleed an-Nabiyy celebrations carried out both in time of joy and sorrow are common activities among Muslim communities. These celebrations have got religious and social content. Waseela an-Najaat, written by Sulayman Chalabi, is a book read most and identified by the celebrations. In this study, we will try to explore meaning of the celebrations, considering their performing styles, and the aforementioned book in point of informal religious education.

® Bu makale, 17–19 Ekim 2007 tarihinde Bursa- Osmangazi Belediyesi tarafından gerçekleştirilen, "**Süleyman Çelebi ve Mevlid Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri"** isimli uluslar arası sempozyumda "*Mevlid Merasimlerinin Yaygın Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi"* başlığı ile sunulan tebliğin gözden geçirilmiş şeklidir.

* Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Bursa. email: ismail-saglam@hotmail.com

Compared the content of the book to the secondary school textbooks, we see some parallels as to the titles of subjects and phraseology. Besides, there has been striking intense emotional and spiritual atmosphere throughout these celebrations. Because of these two reasons, this study investigated the Mawleed an-Nabiyy celebrations in point of view of informal religious education.

Key Words: Mawleed celebrations, informal religious education, religious education, Sulayman Chalabi, Waseela an-Najaat

Giriş

Müslümanların Hz. Peygambere olan sevgileri ilk devirlerden günümüze tazeliğini koruyarak devam etmektedir. Hiç şüphesiz bu sevginin tezahürleri söz, yazı, davranış, duygu ve düşünce şeklinde ortaya çıkmaktadır. Geçmişten günümüze bu sevgiyi konu edinen birçok kaside, şiir, mevlid, makale gibi nazım ve nesir edebi türler yazılmakta ve okunmaktadır. Bunlar içerisinde özellikle mevlitlerin okunması zamanla kendine has bir tören şekline dönüşmüştür ve çok geniş bir coğrafyayı kapsamıştır[1]. Osmanlı İmparatorluğunda resmi mevlid törenleri, Vesîletü'n-Necat isimli meşhur mevlidin Süleyman Çelebi tarafından kaleme alınmasından sonra başladığı, hatta 1910 tarihinden Cumhuriyet'in ilanına kadar kutlamaların kanunda yerini aldığı bilinmektedir[2]. Günümüz Türkiye'sinde ise özel ve resmi TV ve radyolar kandil gecelerinde, vatandaşlarımız da yaygın bir şekilde nişan, düğün, sünnet, ölüm, doğum ve anma törenlerinde mevlid okutmaktadır. Bu törenlerde Vesîletü'n-Necat isimli eserin çeşitli bölümlerinin yanında ilahiler, kasideler, salâvat ve Kur'an- ı Kerim okunmakta, verilen vaazlarla katılımcılar dinî konularda bilgilendirilmekte ve topluca dualar yapılarak, ikram ile bitirilmektedir. Her gözlemcinin kolayca fark edeceği gibi katılımcılar tarafından büyük bir ciddiyet içerisinde, yoğun ilgi ve coşku ile takip edilen bu törenler, sosyolojik bir realite olarak önümüzde durmaktadır. Temel dini kaynaklar açısından mevlid törenlerinin yapılışının ne anlam ifade ettiği tartışmaları bir yana[3], bu olay yaygın din eğitimi açısından üzerinde durulması gereken bir konudur.

---

[1] Mevlid'in ortaya çıkısı, ifade ettiği anlam ve önem, tarihi seyir içerisinde nasıl uygulandığı konusunda geniş bilgi için bkz. Pekolcay, Necla, Mevlid, TDV Yayınları Ankara 1993, s.1 vd.; Aymutlu, Ahmet, Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1995, s.51-61.

[2] Pekolcay, age., s.11, 15.

[3] Toplu halde mevlid okumanın ve okutmanın bidat olduğunu savunanlar olduğu gibi, bir mahzuru olmadığını ve bu törenlerin Hz. Peygambere karşı saygının bir ifadesi olduğunu söyleyenler de vardır. Bu konudaki tartışmalar için bkz. Bakırcı, Selami, Mevlid Doğuşu ve Gelişmesi, Akademik Araştırmalar Yayınları, İstanbul 2003, s. 57 vd.

Din Eğitimi de Eğitim gibi örgün ve yaygın olarak iki kategoride değerlendirilir. Örgün Din Eğitimi daha çok okullarda planlı ve programlı, amacı ve hedefi belli olan, belli bir yaş gurubuna ve bazı şartlara sahip olanlara verilen dinî muhtevalı eğitimi ifade etmektedir. Yaygın din eğitimi ise camilerde ve halka açık mekânlarda, arzu edenlerin gelip katılabileceği dinî içerikli etkinlikler yolu ile yapılan eğitimdir[4]. Bu manada günümüzde icra edilen mevlid merasimleri de bir yaygın din eğitimi faaliyeti olarak görülebilir.

İster genel manada eğitim olsun, ister özelde din eğitimi olsun örgün ve yaygın çeşitleriyle önce insanın bilişsel ve duyuşsal merkezlerine hitap etmek durumundadır. Verilmek istenen mesajın bu iki merkezin kabul ve onayından geçmesi durumunda ise bireyde davranışa dönüşebilmektedir. Diğer bir ifade ile öğrenme psikolojisi açısından bireyde istendik davranışı meydana getirebilmek için önce gerekli bilginin verilmesi söz konusudur ki bu meselenin bilişsel boyutunu teşkil etmektedir. İkinci olarak bireyin bilgiye, bilginin kaynağına ve bilgi vasıtalarına karşı olumlu duygu içerisinde bulunması gerekmektedir. Bu gereklilik kişinin mesaja ve mesajın unsurlarına karşı duygusal anlamda bir bütünlük ve paylaşım içerisinde olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu zorunluluk da konunun duyuşsal boyutunu içermektedir. Üçüncü olarak ise psiko-motor boyut devreye girmektedir. Bu boyut, istenilen davranışın meydana gelmesi için bireyin fizyolojik olarak uygun olup olmamasını dikkate alma anlamına gelmektedir[5].

Bu çerçevede günümüzde icra edilen mevlid merasimlerinde okunan Vesîletü'n-Necat isimli eseri, içerik açısından incelemek istiyoruz. Söz konusu eserde dile getirilen konuların, yaygın ve örgün din eğitimi müfredatları paralelinde hazırlanan ve okutulan ders kitaplarındaki konularla, benzerliklerini örneklendirmeye çalışacağız[6]. Bu örneklerden hareketle, temel din eğitimi konularının bilgi boyutu yönü ile nasıl dile getirildiğini görme fırsatımız olacaktır. Nazım şeklindeki bu bilgiler, musiki yönünden ehil kişiler tarafından okunduğunda yaşanacak duygusal atmosfer ise, mesajın duyuşsal boyuta bürünerek muhataba ulaşması anlamına gelecektir. İşte bu çalışmada, Vesîletü'n-Necat'ın mevlid merasimlerde okunmasının bilişsel ve duyuşsal açılardan ne anlam ifade ettiği, yaygın din eğitimi çerçevesinde ele alınacaktır.

---

[4] Din Eğitimi etrafındaki tarif ve tanımlar konusunda tartışmalar için bkz. Tosun, Cemal, Din Eğitimi Bilimine Giriş, 3. Baskı Pegem A Yayıncılık, Ankara 2005, s.23-34.

[5] Geniş bilgi için bkz. Sağlam, İsmail, Çocuk ve İbadet, Düşünce Kitapevi Yayınları, İstanbul 2003, s. 33-34; Aydın, Ayhan, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Alfa Yayınları, 2. bs., İstanbul 2000, s. 259-260.

[6] Bu örneklendirmeleri, hacim olarak bir makalenin boyutlarını aşmamak için "Allah İnancı ve Hz. Peygamber" ile ilgili konularla sınırlı tutmak istiyoruz.

A. Vesîletü'n-Necat'ın Bilgi Aktarımı Açısından Değerlendirilmesi

Geçmişten günümüze Vesîletü'n-Necat'ın birçok yazma ve matbu nüshaları olduğu ve bu nüshalar arasında bazı farklılıklar bulunduğu belirtilmektedir[7]. Biz bu eserin "Fatih Nüshası"nı[8] esas alarak bütün bölümlerini gözden geçirdiğimizde, günümüzde İlköğretim, Lise veya Kur'an Kurslarında okutulan Din dersi kitapları paralelinde şu konuları içerdiğini görmekteyiz.

1. Allah inancı ile ilgili konular:

- Besmele
- Zikir
- Allah'ın Sıfatları
- Allah'ın Birliği
- Yaratılmışların Allah'ın Varlığına Delil Oluşu
- Allah'ın Gücü (bir şeyin olmasını dileyince hemen oluvermesi)

Allah inancını işleyen din dersi kitaplarının hemen hemen hepsinde yukarıdaki konu başlıklarını görmemiz mümkündür[9]. Bu eser her ne kadar bir ders kitabı olmasa da okuyan veya dinleyenlere **"Besmele, Zikir, Allah'ın Sıfatlar, Allah'ın Birliği, Yaratılmışların Allah'ın Varlığına Delil Oluşu ve Allah'ın Gücü"** konularında İslam inancına göre bilgi aktarmaktadır.

Örnek olması açısından besmele ile ilgili beyitleri ele alacak olursak:

" Allah adın zikr edelüm evvela
Vacip oldür cümle işte her kula
Allah adın her kim ol evvel ana
Her işi asan ide Allah ana
Allah adı olsa her işün öni
Herkiz ebter olmaya anın sonu
Her nefeste Allah adın de müdam
Allah adıyla olur her iş tamam...."

Günümüz Türkçesi ile ifade edersek:

"Önce Allah'ın adını analım, bütün işlerde kula gerekli olan odur. Önce Allah'ın adını kim anarsa, Allah onun işini kolaylaştırır. Her işin başında Allah'ın

---

[7] Aymutlu'nun tespitine göre Mevlidin on adet yazma, yirmi adet matbu nüshası bulunmaktadır. Nüshalar hakkında geniş bilgi için bkz. Aymutlu, age, s.66-69.

[8] Fatih Nüshası hakkında geniş bilgi için bkz. Aymutlu, age, s. 66.

[9] Örnek olarak bkz. Öcal, Mustafa, İlköğretim Okullarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Öğretim Yöntemleri, Düşünce Kitapevi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2005, s. 132–144. Tanrıverdi, Aydın, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 7. Sınıf, Bilim ve Kültür Yayınları, Ankara 1996, s. 2-8. Çelebi, İlyas ve Ark. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 5. Sınıf, Salan Yayınları, İstanbul 1994, s. 2-9.

adı söylense, o işin sonu asla verimsiz olmaz. Her nefeste Allah adını söyle, çünkü her iş Allah'ın adını anmakla tamamlanır..."

Süleyman Çelebinin verdiği bu bilgileri şimdi İlköğretim 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders kitabındaki aynı konu ile ilgili bilgilerle karşılaştıralım:

"Yemek yerken, su içerken, evimize girerken, geceleyin uyumak için yatağa yatarken, sabahleyin yataktan kalkarken hep 'Bismillahirrahmanirrahim' deriz... Biz besmele çekmekle Allah'a sığınmış ve yapacağımız işlerde ondan yardım dilemiş oluruz. Çünkü biz, her zaman Allah'ın yardımına muhtacız. Onun yardımı olmadan çeşitli hatalar yapabiliriz. İyiliklere de onun söylediklerine uyarak ulaşabiliriz... Kuşkusuz Yüce Allah, içtenlikle besmele çekerek kendisine sığınanları karşılıksız bırakmaz[10]."

Asırlar önce Süleyman Çelebi'nin besmeleyi Vesîletü'n-Necat içerisinde anlatışı ile günümüzde İlköğretim 4. sınıfta Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabında anlatılışı arasında yukarıda da görüldüğü gibi büyük oranda benzerlik vardır.

Vesîletü'n-Necat'ta besmelenin anlatılışı, ilköğretim 4. sınıf ders kitabındaki gibi sade ve kolay anlaşılır bir üsluba sahip olmasının yanında, şiirsel anlatıma büründüğünde edebi açıdan çarpıcılığı da dikkat çekmektedir. Bu eserin şöhret bulmasının ve geniş halk kitleleri tarafından kabullenilmesinin altında yatan nedenlerden biri olarak, bu özelliği görülebilir. Ancak günümüzde kullanılan dilin, Süleyman Çelebi dönemindeki dille farklılık arz etmesi, eserin bu asırdaki dinleyiciler tarafından iyice anlaşılması önünde engel oluşturabileceği unutulmamalıdır.

Yukarıda örneklendirmeye çalıştığımız "besmele" konusu gibi, **"Allah'ın Sıfatları, Allah'ın Birliği, Yaratılmışların Allah'ın Varlığına Delil Oluşu ve Allah'ın Gücü"** gibi konularda da yapmak mümkündür. Meselenin anlaşılması için birer örnek vermenin yeterli olacağı kanaatindeyiz[11].

2. Hz. Peygamber ile ilgili konular:

- Hz. Peygambere övgü
- Diğer Peygamberlerle karşılaştırılması ve onlardan farkı
- Hz. Peygamberin bütün insanların ve kâinatın yaratılmasına sebep oluşu
- Soyu

[10] Algül, Hüseyin ve Ark. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 4. Sınıf, Altın Kitapları, İstanbul 1998, s.12.

[11] Allah İnancı açısından "Vesîletü'n-Necat'ın" çeşitli değerlendirmeleri için bkz. Yücedoğru, Tevfik, "İnanç Esasları Açısından Vesîletü'n-Necat", Uluslararası Süleyman Çelebi ve Mevlid – Yazılışı-Yayılışı ve Etkileri- Sempozyumu 17–19 Ekim 2007, Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa, 2007, s. 210–218.

- Doğumu, doğum anının tasviri, doğumdan sonra yaşananlar ve bu esnada meydana gelen mucizeler
- Ona yakın olanın Allah'a yakın olacağı
- Mesajının güle ve gül kokusuna benzetilmesi
- Nur olarak vasıflandırılması
- Bazı mucizelerinden bahsedilmesi (bulutun gölge etmesi, ayın yarılması, zehirli etten yememesi, parmaklarından su akması, diktiği hurmanın hemen yeşermesi)
- Miraç olayının teferruatlı bir şekilde anlatılması
- Hicreti
- Güzel ve üstün ahlakı
- Dünyaya iltifat etmeyişi
- Ümmet olmak için onun ahlakını örnek almanın gereği
- Vefatı

Yukarıda sıralanan konular, Hz Peygamberi tanımaya, sevmeye, ahlakını örnek almaya sevk edecek niteliktedir. Yine ilköğretimim, lise ve Kur'an Kurslarında okutulan ders kitaplarının içeriği ile karşılaştırma yaptığımızda aynı paralelde oldukları anlaşılmaktadır[12].

Örnek olarak "**Hz. Peygamberin yüce ahlakının"** Vesîletü'n-Necat'ta anlatılışı ile geçmişte Kur'an Kurslarında okutulmuş bir ders kitabında anlatılışı karşılaştırmak istiyoruz.

Vesîletü'n-Necat'ta Hz. Peygamberin güzel ahlakından bahseden bazı beyitler:

"Gıll u gışdan kalbi gayet pak idi
Gayr-ı Hak kalbine bulmaz idi yol
....
Dâimâ el-fakru fahr îdi sözi
Kibr ü isyandan müberrâ'dı özi
Gönli alçağ idi vü kadri celîl
Sözleri şîrin cemâli key cemîl
Hiç riyasız her işi ihlas idi
Anun için Hak katında hâs idi
Ömri içre hiç yalan söylemedi
Söylemeye dahi kasd eylemedi
Fi'lü söz ile kişi incitmedi
Hak buyurmadığı işi itmedi

[12] Bkz. Öcal, Mustafa, age, s. 50–90. Algül, Hüseyin ve ark. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Lise 1, Altın Kitapları, İstanbul 1998, s. 36–48.Algül, Hüseyin ve ark. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Lise 2, Altın Kitapları, İstanbul 1998, s. 22–26. Arvasi, T. Zahid, İlköğretim DinKültürü ve Ahlak Bildisi Ders Kitabı 5. Sınıf, Öğün Yayınları, Ankara 1995, s. 38–45. Algül, Hüseyin ve ark. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 4. Sınıf, Altın Kitapları, İstanbul 1998, s. 22–45.

Her kemâlât ile kâmil şâh idi
Anun için ol Habîbullâh idi

Günümüz Türkçesiyle ifade edersek;

"Kalbi kin ve aldatmadan gayet temiz idi. Allah'dan başkası kalbine girmeye yol bulamazdı... Daima 'Fakirliğimle iftihar ederim' derdi. Gönlü kibir ve isyandan tertemizdi. Alçak gönüllü, değeri yüce, tatlı sözlü ve güzel yüzlü idi. Hiç ikiyüzlülüğü yoktu. Her işini içtenlikle yapardı. Bunun için Allah katında üstün dereceye sahipti... Ömründe hiç yalan söylemedi, söylemeye teşebbüste bile bulunmadı. Söz ve davranışlarıyla kimseyi rahatsız etmedi. Allah'ın emretmediği hiç bir şeyi yapmadı. Her üstünlüğü ile kemale ulaşmış bir önderdi, bu sebeple o, Allah'ın en çok sevdiği kişiydi."

Ders kitabında konunun anlatılışı ise şöyledir:

" ... Sevgili Peygamberimiz insanlara, dünyada ve ahirette mutlu olmanın yollarını gösterdi... O kadar merhametli idi ki elindekini yoksullara verip kendi aç kaldığı bile olurdu. Sadece insanlara değil hayvanlara karşı da şefkat ve merhamet gösterirdi...

O, kimseden intikam almaz, bağışlamayı severdi. Kendisine fenalık edenlere bile iyilik ederdi. Kendisine yapılan iyilikleri hiç unutmazdı, iyilik yapanları her zaman iyilikle anardı. Yaşlılara saygılı davranır, küçüklere sevgi ve şefkat gösterirdi... Maddi imkânlara sahip olduğu durumlarda da sade hayat yaşamış, elinde ne varsa yoksullara dağıtmış. Böylece toplumda sosyal adaleti sadece sözle değil, davranışları ile de göstermiş ve insanlığa örnek olmuştur"[13].

Yukarıda Hz. Peygamberin güzel ahlakı ile ilgili Vesîletü'ün-Necat'tan ve bir ders kitabından aldığımız bölümlere baktığımızda, verilmek istenen mesajın bir birine çok yakın olduğunu ve aynı temanın işlendiğini görmekteyiz.

Bundan hareketle Vesîletü'ün-Necat'ta özellikle Allah ve Hz. Peygamber hakkında verilen bilgilerin, günümüzde orta öğretim seviyesinde verilen bilgilerle paralellik arz ettiğini söylemek mümkündür.

B. Vesîletü'n-Necat'ın Duygusal Etki Açısından Değerlendirilmesi

Bilgisiz duygu ile duygusuz bilginin durumu, bedensiz ruh ile ruhsuz beden gibidir. Kutsal metinlere ve kitleleri sürükleyen önderlerin söylemlerine baktığımızda bilgi-duygu arasında denge ile muhatabın karşısına çıktıklarını görürüz. Nitekim Eğitim Bilimi açısından da muhatapla etkin iletişim kurabilmek için bu denge gerekli görülür[14].

[13] Yazıcı, Seyfettin, Temel Dini Bilgiler, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 25. Baskı, Ankara 2001, s. 305-307.

[14] Cebeci, Suat, Öğrenme ve Öğretme Süreçlerinde Dinî İletişim, İz Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 77.

Edebi bir metin olarak ele alındığında baştan sona kadar kuvvetli bir duygu yoğunluğuna sahip olduğu hissedilen Vesîletü'n-Necat[15], tecrübeli mevlithanlar tarafından okunduğunda dinleyicileri duygusal açıdan çepeçevre kuşattığını gözlemlemek mümkündür.

"*Edebi metin ile musiki*"nin buluştuğu merasimler, uygun mekânla tamamlanınca duygusal atmosfer zirveye taşınmaktadır. Katılımcılar dinî ve millî heyecan ile bağlı oldukları dine, millete ve vatana karşı olumlu hislerle dolmakta ve mensubiyetin hazzını yaşamaktadırlar.

Mevlid merasimlerinin ulvi duygularla insanı doldurarak kendini ve yaşadığı hayatı sorgulamasına, dinin ulaştırmak istediği hedefe yönelmesine vesile olabileceğini Mustafa Yürekli'nin Yakup Kadri Karaosmanoğlu hakkındaki aşağıdaki yazısı güzel bir şekilde dile getirmektedir:

"Büyük romancılarımızdan Yakup Kadri Karaosmanoğlu da 8 Nisan 1921'de Ayasofya Camii'ne, o günlerde Eskişehir önlerinde şehit düşen mübarek din kardeşlerimizin ruhu için okunan bir mevlide gider. Ayasofya'da dinlediği bu "Mevlîd-i Şerif"teki tahassüsünü, tefekkürünü ve intibalarını daha sonra kaleme alır. "Mevlîd-i Şerif" Yakup Kadri'yi milletiyle buluşturur ve bütünleştirir.

Peki ama ne olmuştur da camiye gitmek ve cemaate karışıp bir Mevlîd-i Şerif dinlemek Yakup Kadri'yi derinden sarsar ve etkiler? Kısaca ifade edecek olursak: Yazarımız, Ayasofya Camii'nde aziz milletimizin güzel değerleriyle karşılaşıp âdeta kendine gelir; cami, cemaat ve millet kavramlarını keşfeder ve Batı etkisindeki aydının milletimiz karşısındaki durumunu sorgular ve "Mevlîd-i Şerif"i dinlerken adeta erir.

Birinci Dünya Savaşı henüz bitmiştir. Vatan Batılı güçlerin işgali altındadır. Milli Mücadele'nin bayrağı açılmış, cephelerde direnişler başlamıştır. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişin maddi ve manevi sancılarının yaşandığı bu dönemde bir aydın olarak Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ayasofya Camii'ne gidip "Mevlîd-i Şerif"e iştirak ederek İstanbul'daki aydın çevrelerinin inançsızlığa, şüpheye, endişeye, korkuya, ümitsizliğe, boş zevklere ve süflî hazlara düştüğünün farkına varır...

Ayasofya Camii'nde okunan "Mevlîd-i Şerif"e iştiraki onu iman, itminan, emniyet, ümit, halâs, huzur ve kurtuluşu, ulvî zevkleri ve hazları tattırır, milli çizgiyle buluşturur. Birçok hakikati iliklerine kadar yaşar bu "Mevlîd-i Şerif"te. Sanki yeniden yeni bir hayata doğar. Yakup Kadri'nin bu güzel duygularını ve tespitlerini kendisinden dinleyelim:

Dün Ayasofya, Beyazıt ve Şehzade camileri emsali görülmemiş bir cemaatle dolu idi. Kadın-erkek, çoluk-çocuk binlerce Müslüman, Eskişehir önünde şehit düşen mübarek din ve kan kardeşlerinin ruhuna ithaf edilen

[15] Bkz. Uludağ, Süleyman, "Süleyman Çelebi'nin İnanç ve Fikir Dünyası" Uluslararası Süleyman Çelebi ve Mevlid –Yazılışı-Yayılışı ve Etkileri- Sempozyumu 17–19 Ekim 2007, Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa, 2007, s.182.

mevlîd-i şeriflere iştirak için fevç fevç bu mabede koşuyordu. Biz bu müheyyiç izdihamı yalnız Ayasofya'da gördük, fakat diğerlerini görenler de cami içlerinden avlulara taşacak kadar mehabetli cemaatlerden bahsediyorlar."[16]

Anlatıldığına göre dönemin çeşitli fikri akımlarına kapılan ve içerisinden çıktığı milletin bazı değerleriyle arasında mesafeler oluşan ünlü edebiyatçımız, kendini fikrî ve ruhî sıkıntılar içerisinde hissettiği bir anda mevlid merasimi içerisinde bulması, çok olumlu tesir oluşturmuştur. Dinî ve millî duyguları zayıflayan bu ünlü edebiyatçımız, katıldığı mevlid merasimi ile yeniden özüne dönme ve içerisinde bulunduğu hayatı sorgulama, vatan ve millete hizmet etme azim ve gayretine gelmiştir[17].

Çoğu kere bilgi ile aktarılamayan bazı mesajlar sanatsal etkinliklerle kolayca aktarılabilmektedir. Mevlid merasimleri birçok nitelik yanında, sanatsal niteliği ağır basan bir etkinlik olarak icra edilebilirse, kendisinden beklenen duyuşsal etki meydana gelebilir. Geçmişten günümüze içerisinde sanatsal etkinlikleri ve özellikle musikiyi barındırmayan sosyal ve kültürel etkinlik çok nadirdir. Nitekim birçok televizyon ve radyo programlarında gerçekleştirilen saygın sosyal, kültürel ve dinî içerikli programlarda musikinin vazgeçilmez bir unsur olarak değerlendirildiğini görmemiz, bu yargıyı kuvvetlendirmektedir.

Sonuç

Çeşitli coğrafyalarda olduğu gibi, memleketimizde de mevlid merasimleri geniş bir uygulama alanına sahiptir. Bu merasimlerin yapılıp yapılamamasını tartışmaktansa, nitelikli ve verimli hale getirilmesi Yaygın Din Eğitimi açısından daha anlamlı olabilir. Bunun için bu merasimlerde duygu ve bilgi dengesinin gözetilmesi gerektiğini söyleyebiliriz. Duygusal yönden anlam kazanması için, musiki eğitimi almış kişiler tarafından mevlidin okunması önlemlidir. Öte yandan program içerisinde mutlaka dini içerikli konuşmalara, mevlitte bahsi gecen Allah ve Hz. Peygamber sevgisine, onları tanımanın ve emirlerine uymanın önemine veya ihtiyaç duyulan sosyal ve toplumsal konulara yönelik mesajlara yer verilmelidir. Ancak katıldığımız merasimlerde yaptığımız gözlemlere göre; bu etkinliklerin bilgi, duygu ve sosyal kaynaşma açısından hedefine ulaşmasında yetkin konuşmacı, Kur'an okuyucu ve mevlithanların payı kadar, uygun mekânın seçilmesi ve katılımcıların sosyo-kültürel yapısının da önemli bir faktör olduğu dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, özellikle memleketimizin sosyo-kültürel yapısında dini motifli düğün, sünnet vb. merasimler varlığını

---

[16] Yürekli, Mustafa, Ayasofya'daki Mevlidin Sırrı (çevrimiçi) httb://www.haber7.com/haber.php?haber_id=191334 (10.10.2007)

[17] Yürekli, adı geçen kaynak.

sürdürmektedir. Bu etkinliklerde mevlid okutmaya yaygın bir şekilde başvurulmaktadır. Durum böyle olunca Din Eğitimi açısından en yüksek verimi elde etmek için gerekli tedbirlerin alınması yerinde bir davranış olabilir. Bu çerçevede ilk akla gelen ise, bilgi ve duygu dengesini kurarak katılımcılara mesajın ulaştırılmasıdır. Bu neticeye ulaşmak da, söz konusu etkinliği icra eden kişileri yetiştiren ve istihdam eden kurumların, eğitim programlarında bu realiteyi dikkate almalarını gerekli kılmaktadır.

Bibliyografya

Algül, Hüseyin ve ark. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Lise 1, Altın Kitapları, İstanbul 1998.

-------Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Lise 2, Altın Kitapları, İstanbul 1998.

-------İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 4. Sınıf, Altın Kitapları, İstanbul 1998.

-------İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 4. Sınıf, Altın Kitapları, İstanbul 1998.

Arvasi, T. Zahid, İlköğretim DinKültürü ve Ahlak Bildisi Ders Kitabı 5. Sınıf, Öğün Yayınları, Ankara 1995**.**

Aydın, Ayhan, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Alfa Yayınları, 2. bs., İstanbul 2000.

Aymutlu, Ahmet, Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1995.

Bakırcı, Selami, Mevlid Doğuşu ve Gelişmesi, Akademik Araştırmalar Yayınları, İstanbul 2003.

Cebeci, Suat, Öğrenme ve Öğretme Süreçlerinde Dinî İletişim, İz Yayıncılık, İstanbul, 2003.

Çelebi, İlyas ve Arkl., İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 5. Sınıf, Salan Yayınları, İstanbul 1994.

Öcal, Mustafa, İlköğretim Okullarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Öğretim Yöntemleri, Düşünce Kitapevi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2005.

Pekolcay, Necla, Mevlid TDV Yayınları, Ankara 1993.

Sağlam, İsmail, Çocuk ve İbadet, Düşünce Kitapevi Yayınları, İstanbul 2003.

Tanrıverdi, Aydın, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı 7. Sınıf, Bilim ve Kültür Yayınları, Ankara 1996.

Tosun, Cemal, Din Eğitimi Bilimine Giriş, 3. Baskı Pegem A Yayıncılık, Ankara 2005.

Uludağ, Süleyman, "Süleyman Çelebi'nin İnanç ve Fikir Dünyası" Uluslararası Süleyman Çelebi ve Mevlid –Yazılışı-Yayılışı ve Etkileri- Sempozyumu 17–19 Ekim 2007, Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa, 2007.

Yazıcı, Seyfettin, Temel Dini Bilgiler, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 25. Baskı, Ankara 2001.

Yücedoğru, Tevfik, "İnanç esasları Açısından Vesîletü'n-Necat", Uluslararası Süleyman Çelebi ve Mevlid –Yazılışı-Yayılışı ve Etkileri- Sempozyumu 17–19 Ekim 2007, Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa, 2007.

Yürekli, Mustafa, Ayasofya'daki Mevlidin Sırrı (çevrimiçi) httb://www.haber7.com/haber.php?haber_id=191334 (10.10.2007)